

Forenzní sociální práce a možnosti jejího uplatnění

Text: PhDr. Daniela Květenká, Ph.D., odborný asistent Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové, Daniela.Kvetenska@uhk.cz

Sociální práce má velmi široké pole působení. Zaměřuje se na různé oblasti a různorodé cílové skupiny, propojuje řadu vědních oborů a dává jim nový význam. V souvislosti s využitím práva v sociální práci zmiňují zahraniční zdroje *forenzní sociální práci* (*forensic social work*). Synonymum pro výraz forenzní (či spíše anglické *forensic*) je soudní či kriminalistická sociální práce. Podle definice *Národní organizace forenzní sociální práce* (*National Organization of Social Work*) působící ve Spojených státech amerických a Kanadě, je forenzní sociální práce aplikací sociální práce na otázky týkající se práva a právních systémů. Širší definice zahrnuje sociální práci, která jakýmkoliv způsobem souvisí s právními otázkami a spory, jak trestními, tak civilními. Patří sem problémy péče o dítě, problematika mladistvých i dospělých z hlediska probace a mediace, možnosti nápravy a začlenění do společnosti. (*Forensic social work*, www.nofsw.org)

Sociální práce v České republice má oproti zemím, kde nebyla ztracena kontinuita ve vysokoškolském vzdělávání, své zvláštnosti. Svou inspiraci hledala především v západoevropských zemích. V českém pojetí by se do oblasti forenzního pojetí sociální práce daly zahrnout tyto oblasti:

- sociální práce s oběťmi trestných činů;
- sociální práce s pachateli trestných činů;
- sociální práce s osobami ohroženými domácím násilím;
- sociální práce s násilnými osobami;
- sociální práce s ohroženým dítětem;
- oblast lidských práv různých cílových skupin sociální práce.

Možnosti *sociální práce s oběťmi trestných činů* byly výrazně posíleny díky působnosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Cílem zákona je mimo jiné dosažitelnost právní, sociální a terapeutické pomoci pro oběti trestných činů. Spolupráce s poškozeným je nedílnou součástí

činnosti Probační a mediační služby České republiky. Na tuto oblast se zaměřuje stále více nevládních neziskových organizací, dlouhodobě s celorepublikovou působností pomáhá obětem trestných činů např. Bílý kruh bezpečí. V oblasti *sociální práce s pachateli trestných činů* působí od roku 2001 Probační a mediační služba České republiky, která usiluje nejen o reintegraci pachatele, ochranu společnosti, ale v rámci restaurativního přístupu i o zapojení poškozeného. (*Pomáháme obětem trestných činů!*, www.pmscr.cz) Těžištěm práce probační a mediační služby je práce s pachateli, kteří byli odsouzeni k tzv. alternativním trestům, tedy svůj trest si odpykávají na svobodě. Do této oblasti sociální práce můžeme zahrnout i sociální práci ve výkonu trestu odnětí svobody a práce sociálních kurátorů s lidmi propuštěnými na svobodu. Specifickou oblastí je *sociální práce s osobami ohroženými domácím násilím*, na kterou se zaměřují intervenční centra poskytující sociální služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Doposud – až na výjimky – opomíjenou oblastí je *sociální práce s násilnými osobami* a lze očekávat, že i tato oblast se dočká zasloužené pozornosti. Velmi širokou oblastí působnosti, která souvisí s výše uvedenými tématy, třebaže má vlastní legislativní ukotvení, je *sociální práce s ohroženým dítětem*, tedy vykonávání sociálně-právní ochrany dětí podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Obsáhlým tématem je i *oblast obhajoby lidských práv různých cílových skupin sociální práce* – např. lidí s handicapem, lidí či menšin ohrožených sociálním vyloučením atd.

MODELOVÝ PŘÍKLAD UPLATNĚNÍ FORENZNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Následující příklad z praxe svědčí o užitečnosti propojení znalostí z oblasti psychologie, trestního práva, kriminologie a sociální práce:

Mladá žena ve věku 27 let se stala obětí velmi závažného násilného trestného činu. V rámci vyšetřování jí byla poskytnuta prvotní psychická podpora od pracovníků policie, členů Týmu krizové intervence pro oběti trest-

ných činů a zprostředkována následná krizová intervence. Ženě byl ustanoven zmocněnec, který hájil její zájmy v trestním řízení, protože žena se cítila bezmocná a nedůvěřovala ani vyšetřování policie. Ženu, matku šestiletého syna, opustil v důsledku vyšetřování její druh a žena rázem řešila existenční problémy s bydlením a financemi, protože byla dlouhodobě nezaměstnaná. Policie zprostředkovala ženě kontakt s Bílým kruhem bezpečí, kde jí s existenčními otázkami, odškodněním, narovnáním vztahů v rodině atd. pomohla klíčová sociální pracovnice, se kterou byla žena i po ukončení vyšetřování v kontaktu. Klíčová sociální pracovnice pomáhala oběti trestného činu jak při řešení finančních otázek, tak při spolupráci s ostatními profesionály – krizovým interventem, vyšetřujícím policistou a zmocněncem, se snahou minimalizovat rizika sekundární viktimizace oběti.

Z uvedeného příkladu je patrné, že sociální práce je stěžejní formou podpory obětí trestných činů a může plnit i koordinační úlohu. Klíčovou roli hraje i u ostatních výše zmíněných oblastí. Lze předpokládat, že stejně jako se rozvíjí forenzní psychologie, forenzní psychiatrie a forenzní sociologie, bude se rozvíjet i forenzní sociální práce. Forenzní sociální práce je bílým místem ve výuce sociální práce a měla by být rozšiřována jak v rámci bakalářských a magisterských programů studia, tak v rámci celoživotního vzdělávání a specializace sociálních pracovníků. Sociální pracovníci pracující v této oblasti by jistě přivítali i profesní asociaci pečující o prohlubování vzdělání a znalostí svých členů. ■

Použitá literatura:

- *Forensic social work*. [online]. Middletown: National Organization of Social Work. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z < http://www.nofsw.org/html/forensic_social_work.html >.
- *Pomáháme obětem trestných činů!* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/obeti-trestneho-cinu/>.